

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความ เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
2. ปัญหาการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. โครงการสำคัญที่สนองนโยบายและจุด เน้นของกรมสามัญศึกษา
4. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
5. แนวคิด เกี่ยวกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ
6. รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน
7. งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับความ เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

ความ เสมอภาคทางการศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะ เป็นพื้นฐานที่จะช่วยแก้ปัญหาและลดความ เหลื่อมล้ำในสังคมให้เป็นธรรม รัฐจึงพยายามปรับปรุง ระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความ เป็นธรรมในสังคมมากยิ่งขึ้น จากรายงานของคณะกรรมการ ปฏิรูปการศึกษา ฉบับที่ 5 พ.ศ.2521 จะเห็นว่า รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐาน เพื่อปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2517 ในสมัย นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาได้แต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2518 ในสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี คณะปฏิรูปการศึกษาได้เสนอรายงานฉบับที่ 5 เป็น เรื่อง เกี่ยวกับความ เสมอภาคทางการศึกษาต่อคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ แล้วนำเสนอคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2521 ในสมัย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้ลงมติให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รับไปพิจารณาบรรจุในแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (2529 : 176 - 185) ได้เน้นถึง ความ เสมอภาคทางการศึกษาอย่างมาก จะเห็นได้จากที่ระบุไว้ในหมวดค่า ง ๆ คือ

หมวด 1 ความมุ่งหมาย ข้อ 5 ระบุว่า

"ให้มีความมั่นคงและผดุงความเสมอภาค ความสุจริตและมีความยุติธรรม"

หมวด 2 แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ข้อ 17 และข้อ 23 ระบุว่า

"17. รัฐพึงจัดและส่งเสริมมัธยมศึกษา เพื่อประกันความสามารถในโอกาสที่จะ เข้ารับการศึกษาระดับนี้ของพลเมือง โดยจัดให้สอดคล้องและสนองความต้องการทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศตลอดจนให้ ประสิทธิภาพในการทำงาน"

"23. รัฐพึงระดมเลือกทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐและท้องถิ่น เอกชนและผู้รับการศึกษา มาใช้ในการจัดการศึกษา หาวิธีการสรรหา ทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยคำนึงถึงความเสมอภาคระหว่างท้องถิ่นและสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด..."

หมวด 7 การระดมสรรพกำลังเพื่อการศึกษา ข้อ 54 ระบุว่า

"54. รัฐพึงเพิ่มงบประมาณทางการศึกษาสำหรับการศึกษาทุกระดับ และ เน้นความสำคัญของการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียน เป็นพิเศษ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา"

จะเห็นว่ารัฐให้ความสำคัญเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเฉพาะในข้อ 54. แสดงว่ารัฐยอมรับถึงกับยอมลงทุนทางการศึกษา (Educational Investment) ในแผนพัฒนา การศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 เป็นต้นมาจึงได้กำหนดเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาไว้ ทุกฉบับ ดังนี้

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 - 2524) ได้กำหนดนโยบายไว้ ในข้อ 8 ว่า

"8. จัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยรัฐจะเร่งรัด จัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงทุกท้องถิ่น ส่วนการศึกษา ที่ไม่ใช่ภาคบังคับ รัฐจะสนับสนุนให้จัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีโอกาส ที่จะได้รับการศึกษา โดยเสมอภาคกันตามกำลังทาง เศรษฐกิจและความ เหมาะสมของสภาพท้องถิ่น"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520 : 18)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) ได้กำหนดนโยบายไว้ในข้อ 7 ว่า

"7. จัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยมุ่งทั้งการกระจายสถานศึกษาทางค้ำวิชาชีพให้เพียงพอกับความต้องการกำลังคนของประเทศ และการสร้างเสริมวิชาอาชีพในสถานศึกษาต่าง ๆ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ชาวชนบทและกลุ่มที่มีโอกาสน้อยได้รับบริการทางการศึกษาในอัตราส่วนที่มากขึ้นเป็นพิเศษ"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 22)

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) ได้กำหนดแนวทางการศึกษาไว้ในข้อ 3 ความเสมอภาคทางการศึกษา ดังนี้

"3. จัดและส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งผู้ที่อยู่ในชนบทให้มีโอกาสรับการศึกษาที่สูงขึ้นและมากขึ้น พร้อมทั้งปรับปรุงการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมกันในแต่ละสถานศึกษาและแต่ละระดับการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคทั้งในด้านโอกาสและคุณภาพทางการศึกษา"

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529 : 3)

ความหมายของความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

จากรายงานการวิจัยเรื่อง ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติร่วมกับกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2518 : 3) กล่าวว่า

"ความเสมอภาคทางการศึกษาหมายถึงรวมถึงหลักการ 2 ประการคือ ความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนและโอกาสที่จะพัฒนาทักษะและความสามารถทางสติปัญญาของเด็กทุก ๆ คน โดยไม่คำนึงถึงภูมิลำเนาหรือสภาพแวดล้อมทางบ้าน คำว่า "ความเสมอภาค" ในที่นี้มีได้หมายความว่า ทุกคนควรได้รับการศึกษาและมีอาชีพในระดับเดียวกันหมด แต่หมายความว่าทุกคนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในอันที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างดีที่สุดในที่ความสามารถของแต่ละคนจะอำนวย และมีโอกาสจะได้รับความเสมอภาคดังกล่าวนี้เองที่เราควรส่งเสริมและกระจายออกไปให้ทั่วถึงกัน"

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2524 : 22) ได้กล่าวถึงการจัดและส่งเสริมให้มีความเสมอภาคทางการศึกษา มีความหมาย 3 ประการคือ

1. โอกาสในการเข้าศึกษา
2. โอกาสในการได้รับการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา
3. ค่าใช้จ่ายของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนและสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

จากการวิจัยของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในปี พ.ศ.2517 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2517 : 43 - 73) ได้จำแนกโอกาสทางการศึกษาออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. โอกาสในการได้เข้าศึกษาในโรงเรียนอย่างเสมอภาคกัน
2. โอกาสที่จะได้พัฒนาสมรรถภาพสูงสุดของผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจของเด็กแต่ละคน

ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาจึงมิได้หมายความว่าทุก ๆ คนจะต้องได้รับการศึกษาดัง ๆ กัน แต่หมายความว่าถ้าเรียนในระดับใดระดับหนึ่งแล้วทุกคนจะมีโอกาสได้อย่างดีที่สุดภายใต้สมรรถภาพสูงสุดของตน ความเสมอภาคทางการศึกษาต้องสอนสิ่งที่สอดคล้องกับชีวิตนักเรียนและการค้นคว้าหาความถนัดของแต่ละบุคคล โอกาสเท่าเทียมกันสำหรับทุกคนไม่ได้หมายความว่าทุกคนเท่าเทียมกันในเชิงปริมาณซึ่งหมายความว่าทุกคนได้รับการศึกษาเท่ากัน แต่หมายความว่าทุกคนได้รับการศึกษาถูกต้องตามโอกาสและศักยภาพของแต่ละบุคคล

โอกาส (Opportunity) ในที่นี้มีได้หมายความว่าเพียงเวลาอย่างเดียวน หากรวมถึงสิทธิของการศึกษาคือ เมื่อกล่าวถึงสิทธิและโอกาสแล้วก็มีความหมายเกี่ยวพันถึงปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความพร้อมของผู้เรียน คุณวุฒิของครู ประเภทของโรงเรียน อัตราส่วนของนักเรียนต่อครู เป็นต้น (อุดม ภูประคิษฐ์, 2521 : 12 - 13)

ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

สถานการณ์แห่งความเท่าเทียมหรือเสมอภาคมีลักษณะเฉพาะอยู่สองประการคือ ประการแรก จะต้องจัดสรร แบ่งปันหรือให้ความช่วยเหลือด้วยความเท่าเทียมกันแก่โรงเรียน

หรือนักเรียนที่มีความเท่าเทียมกันอยู่แล้ว ประการที่สอง จำเป็นต้องจัดสรร งบประมาณหรือให้ความช่วยเหลือด้วยความไม่เท่าเทียมกันแก่โรงเรียนหรือนักเรียนที่มีความไม่เท่าเทียมกัน นั่นคือให้หรือช่วยเหลือด้วยสิ่งของหรือจำนวนที่ไม่เท่าเทียมกันแก่คนที่ไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะให้เกิดความเท่าเทียมกันขึ้น กล่าวในแง่การลงทุนทางการศึกษา การจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่ยากจนย่อมมากกว่าการจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนที่มีงมอยู่แล้ว (เสริมศักดิ์ วิชาลาภณ์, 2524 : 29)

ความเสมอภาคในการจัดการศึกษาจึงมองได้หลายทาง เช่น จากแนวนโยบายของรัฐบาลแต่ละชุดแต่ละสมัย จากแผนการศึกษาแห่งชาติ จากการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น จากสิ่งเหล่านี้ได้เน้นความเสมอภาคของการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ กัน ได้แก่ ความเสมอภาคของโอกาสในการได้รับการศึกษา ความเสมอภาคในการได้รับวัสดุอุปกรณ์เพื่อการศึกษา ความเสมอภาคในการกระจายครูทั้งจำนวนและคุณภาพ อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน อัตราการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบแต่ละระดับชั้น เป็นต้น

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับความเสมอภาคของโอกาสในการเข้าศึกษานั้น คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518 : 64 - 68) กล่าวว่า คนในชนบทยังมีโอกาสที่จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนมัธยมศึกษา น้อยกว่าที่ควรมาก ทั้งนี้เพราะโรงเรียนระดับนี้ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ส่วนกลางและตัวเมืองมีชุมชนหนาแน่น จึงปรากฏว่า เด็กในชนบทห่างไกลที่มีฐานะไม่ค่อยดีมีโอกาสเรียนต่อน้อย นักเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่นำมาจากครอบครัวที่มีฐานะดีและอยู่ในเมือง และในจำนวนนักเรียนมัศึกษานี้ ปรากฏว่าผู้ที่มิถุนิลำเนาอยู่ในส่วนกลางมีโอกาสได้รับการศึกษามากที่สุด... แสดงให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างยิ่ง

จากรายงานการวิจัยของชูศักดิ์ มิ่งทองคำ (อ้างถึงจาก สมศักดิ์ วิชาลาภณ์, 2524 : 30) พบว่า นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาได้รับโอกาสไม่เท่าเทียมกันในการศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษา และพบว่ายังมีปัจจัยหลายประการที่มีผลต่อโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา

จากการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2518 : 99 - 109) แสดงให้เห็นแนวโน้มที่สำคัญของความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนระดับประถมศึกษา ความไม่เสมอภาคดังกล่าวส่งผลให้เกิดความไม่เสมอภาคในระดับมัธยมศึกษาได้เช่นกันคือ ในระดับประถมศึกษานั้นการวิจัยพบว่า การกระจายโอกาสทางการศึกษาในประเทศ

นั้นยังไม่สม่ำเสมอ ไม่ว่าด้านปริมาณหรือคุณภาพ อัตราการเข้าเรียนประถมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำกว่าภูมิภาคอื่น ๆ เล็กน้อย โอกาสในการเรียนต่อชั้นประถมศึกษาตอนปลายระหว่างภาคภูมิศาสตร์และจังหวัดต่าง ๆ ก็มีความแตกต่างกันมากเช่นเดียวกัน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนักเรียนมีโอกาสเรียนต่อประถมศึกษาตอนปลายน้อยที่สุด ส่วนคุณภาพของการบริหารทางการศึกษาย่างประการที่แตกต่างกันไปตามภาคภูมิศาสตร์และประเภทของโรงเรียน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโรงเรียนขนาดเล็กน้อยที่สุด ครูที่ไม่มีคุณวุฒิจำนวนมาก ครูที่มีคุณวุฒิจำนวนน้อย และยังพบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากผลการทดสอบวิชาภาษาไทยและเลขคณิตด้วย กล่าวคือนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือได้คะแนนต่ำที่สุด นักเรียนในกรุงเทพฯ ได้คะแนนสูงกว่านักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกือบ 2 เท่า จากสาเหตุเหล่านี้ ทำให้นักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาชั้นน้อย ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตามมาอีก

ผลกระทบต่อความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

(1) โอกาสทางการศึกษากับระดับการศึกษาของบิดามารดา

ขวัญใจ เลอจันทร์ (2514 : 52) ได้ศึกษาเรื่อง "การเลื่อนฐานะทางสังคมของประชากรไทยในชนบท" พบว่า การศึกษาของบุตรมีความสัมพันธ์กับการศึกษาของบิดา กล่าวคือ ถ้าบิดามีการศึกษาสูงมีแนวโน้มจะส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงด้วย

ศิริ วรศิริ (2513 : 14) ได้ศึกษาเรื่อง "สำรวจภาวะการศึกษาของประชากรในแหล่งชุมชนหนาแน่นบริเวณม่อนไก่ ตำบลลุมพินี จังหวัดพระนคร" พบว่า ในแหล่งชุมชนหนาแน่นถ้าบิดามีการศึกษาสูงบุตรหลานจะมีการศึกษาสูงด้วย ถ้าบิดามีการศึกษาต่ำบุตรหลานจะมีการศึกษาต่ำด้วย

(2) โอกาสทางการศึกษากับอาชีพบิดามารดา

จากรายงานการวิจัยของกรมสามัญศึกษา (2509 : 11 - 12) เกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เด็กนักเรียนประมาณของจังหวัดกาญจนบุรีไม่ได้เข้าสอบไล่ ทำให้เด็กไม่มีโอกาสเรียนต่อ พบว่าอาชีพของผู้ปกครองมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เพราะในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา และรับจ้างทำงานเบ็ดเตล็ด ซึ่งการประกอบอาชีพเช่นนี้

มีผลกระทบกระเทือนต่อการศึกษานักเรียน เป็นผลให้ขาดโอกาสเรียนต่อ ผลการวิจัยนี้ปรากฏว่ามีบิดาที่มีอาชีพ เป็น เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาระดับค่า คือ ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 7 ถึงร้อยละ 67.9 ลำดับรองลงมาได้แก่บิดาที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เช่น อาชีพรับจ้างเป็นกรรมกร ร้อยละ 45.7 ส่วนบิดาที่อยู่ในกลุ่มอาชีพรับราชการและกลุ่มอาชีพค้าขายนั้นส่วนใหญ่มุ่งหวังให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป คือร้อยละ 70.8 และ 60.8 ตามลำดับ

จะ เห็นว่ากลุ่มอาชีพของบิดามารดาที่มีความสำคัญต่อโอกาส เข้าศึกษาต่อของบุตร เป็นอย่างมาก กล่าวคือบิดาที่ประกอบอาชีพรับราชการมีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาสูง จนทำให้ เห็นความแตกต่างไปจากอาชีพ เกษตรกรรมและอาชีพกรรมกร เป็นอย่างมาก ซึ่งบิดาในกลุ่มอาชีพหลังนี้ต่างก็มีความมุ่งหวัง เกี่ยวกับการศึกษาบุตรค่า

(3) โอกาสทางการศึกษากับรายได้ของบิดามารดา

เออร์วิง ครอส์ (Krauss, 1964 : 868) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชนชั้น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างกลุ่มที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจค่า เทียบกับกลุ่มที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจปานกลาง พบว่าจำนวน เด็กที่มีฐานะปานกลางมีแนวโน้มต้องการศึกษาสูงกว่ากลุ่มที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจค่า และผู้ที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจค่ามีความต้องการน้อยที่จะศึกษาต่อในชั้นสูง

จากการศึกษาของฮาร์บิสันและมายเออร์ (Habison and Myers, 1964:11) พบว่า เด็กที่อยู่ในวัยระหว่าง 1 - 15 ปี จากครอบครัวที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจสูงจะมีโอกาสได้ เข้า เรียนโดยไม่หยุดชะงัก เด็กที่อยู่ในฐานะครอบครัวที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจค่าส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา เพราะต้องออกจากโรงเรียนมาทำงานเพื่อหารายได้

กิบบาร์ด (Gibbard, 1966 : 55) ได้ศึกษานักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล เมืองชิคาโก พบว่าแหล่งชุมชนที่หนาแน่นมีอิทธิพลต่อการ เรียนของเด็ก เด็กที่อยู่ในแหล่งชุมชนหนาแน่นจะ เข้า เรียนทั้ง ๆ ที่ขาดการเตรียมพร้อม เนื่องจากความยากจน เด็กบางคนไม่เคยมีสมุดดินสอใช้มาก่อนเลย เด็กเหล่านี้จะ เข้า เรียนโรงเรียนเมื่ออายุมากกว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดีจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนและแรงจูงใจในการ เรียนมากกว่า เด็กในชุมชนหนาแน่นที่มีจะมีความรู้สึกคนที่ถูกบังคับให้เรียน เมื่อ เป็น เช่นนี้ เด็กเหล่านี้จะประสบความสำเร็จและโอกาสที่จะ เรียนสูงขึ้นไปน้อยกว่า เด็กที่มาจากครอบครัว

ที่มีฐานะดี

เชาตุรี (Chowdhury, 1965 : 5) ได้ศึกษาในมณฑลเบงกอล ใน ปากีสถานตะวันออก (ประเทศบังคลาเทศในปัจจุบัน) พบว่า สาเหตุที่เด็กไม่มีโอกาสในการ ศึกษาต่อไม่เท่าเทียมกัน เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและระดับการศึกษาของ ผู้ปกครอง ส่วนในศรีลังกาก็พบคล้ายคลึงกัน (Ceylon, Committee on Non-School-Going Children, 1960 : 57) คือพบว่าเด็กอายุระหว่าง 5 - 14 ปี ในช่วง 10 ปีนั้น ไม่ได้มีโอกาสเท่าเทียมกันในการศึกษาต่อ สาเหตุส่วนใหญ่มาจากความยากจน

ส่วนการวิจัยในประเทศไทยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้แก่ การศึกษาของ สัจจ อุทรานันท์ (2513 : 143) รายงานว่าสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กไม่มีโอกาสเรียนต่อในชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย คือผู้ปกครองของเด็กกลุ่มที่ไม่มีโอกาสในการเรียนต่อส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพเกษตรกรรมและรับจ้าง รายได้ของครอบครัวมีละ 2,000 - 4,000 บาท

อุดม ภูประคิษฐ์ (2521 : 160) ได้ศึกษาเกี่ยวกับโอกาสการเข้าศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามประเภทโรงเรียน สถานภาพส่วนตัวและผลการเรียน ของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้แตกต่างกัน ได้เข้าเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ไม่เท่ากัน

(4) โอกาสทางการศึกษากับจำนวนพี่น้อง

ความสัมพันธ์ในครอบครัว เช่น มีพี่น้องร่วมบิดามารคามากหรือน้อย มีที่ เคยเรียนอยู่ในโรงเรียนเดียวกันหรือไม่ ลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวในสังคมไทยอาจจะส่ง ผลต่อโอกาสการเข้าเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป เพราะสาเหตุที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย เป็นเกษตรกร จากการศึกษาของ นิคม จันทรวิฑูร. (อ้างถึงใน อุดม ภูประคิษฐ์, 2521 : 21) พบว่า ประชากรไทยในชนบทส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร มีบุตรมาก ระดับการศึกษาต่ำและต้องใช้ แรงงานของ เด็กในการประกอบอาชีพ

(5) โอกาสทางการศึกษากับภูมิลำเนา

จากการศึกษาของ โอ อี ซี ดี (O.E.C.D., 1971 : 17) ได้กล่าวถึง ผลการวิจัยเรื่อง ความเสมอภาคทางการศึกษาของประเทศสมาชิก 19 ประเทศ กระจาย

อยู่ในทวีปอเมริกาเหนือ ยุโรป เอเชีย มีทั้งประเทศขนาดใหญ่และประเทศขนาดเล็ก ผลปรากฏว่า ลักษณะของสังคมที่แตกต่างกัน เช่น สังคมเมือง สังคมชนบท มีผลต่อการศึกษาต่อของนักเรียน เพราะลักษณะของสังคมช่วยให้เกิดทัศนคติและแรงจูงใจในการศึกษาและ เป็นตัวช่วยให้นักเรียน เลือกตัดสินใจที่จะ เรียนต่อหรือไม่เรียนต่อในชั้นสูงต่อไป

จากการศึกษาของยูเนสโก (UNESCO, 1961 : 5) พบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประชากรในทวีปเอเชีย 15 ประเทศซึ่งมีประมาณ 130 ล้านคน ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ เพราะอ่านหนังสือไม่ออกถึงครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด โดยเฉพาะประเทศลาว อาฟกานิสถาน และ เนปาลมีถึง 7 คนใน 10 คน สาเหตุของโอกาสดังกล่าวมาจากความยากจนชนชั้นทางสังคมและการตั้งถิ่นฐานภูมิลำเนา ผู้ที่อยู่ในสังคมที่ต่างกันจะมีโอกาสประสบความสำเร็จในการศึกษาแตกต่างกัน

ส่วนการศึกษาในประเทศไทยยังอยู่ในวงจำกัด ผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับส่วนใหญ่ เป็นพวกที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะได้เปรียบและอยู่ในตัวเมือง ผู้ที่มีฐานะยากจนหรืออยู่ในชนบทจะมีโอกาสแค่เพียงในชั้นการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น ทั้งนี้เพราะสถานที่ศึกษาในระดับสูงมักจะอยู่ใน เมืองหรือส่วนกลาง ในท้องถิ่นชนบทมีน้อย (สำนักงานคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษา, 2518 : 294)

จากผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน สุพจน์ ประเสริฐศรี, 2517 : 87) พบว่า เด็กที่อยู่ในตัวเมืองมีโอกาสศึกษาต่อมากกว่าเด็กในชนบท ลักษณะของเมืองใหญ่และเล็กส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันก็น่าจะมีแนวโน้ม ในโอกาสในการศึกษาต่อต่างกันด้วย

2. ปัญหาการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ปัญหาการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากผลสรุปการพัฒนาการศึกษาและประเด็นปัญหาหลักของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) ปัญหาการศึกษาโดยทั่วไปทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ พอสรุปได้ดังนี้

2.1 ปัญหาโรงเรียนรับนักเรียนไม่ได้ตามเป้าหมาย การขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังไม่ขยายได้อย่างกว้างขวางตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังจะเห็นได้ว่า

อัตราการเรียนต่อ ม.1 มีเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น นอกจากนี้แล้วในปลายแผนฯ คือปี 2528 และ 2529 จำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในชั้น ม.1 ในปี 2528 กลับลดลงและจากการที่จำนวนนักเรียนไม่ได้ตามเป้าหมายก่อให้เกิดปัญหาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กตามมาอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529 : 14)

2.2 ปัญหานักเรียนออกกลางคัน ในอัตราการออกกลางคันในปี พ.ศ.2521 - 2523 มีอัตรานักเรียนที่ออกกลางคันโดยไม่เข้าเรียนคือที่ใดจำนวนมากในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และมีแนวโน้มลดลงในปี พ.ศ.2523 แต่นักเรียนในชั้นนี้ยังคงมีอัตราส่วนมากกว่าทุกชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชนิดา รัชกุลเมือง รัตนา ตุงคสวัสดิ์ และประภาศรี สีทอ้าไพ, 2527 : 54)

2.3 ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณการศึกษา สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ (2524 : 139 - 140) กล่าวว่า การเร่งเปิดโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับท้องถิ่นหรือตำบลอย่างรวดเร็วโดยอ้างว่าเป็นความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นแทนที่จะเป็นการแก้ปัญหาหรือเพิ่มอัตราส่วนนักเรียนมัธยมศึกษาให้สูงขึ้น กลับกลายเป็นการสร้างปัญหาในกรมสามัญศึกษา เพราะงบประมาณในการสร้างอาคารเรียนถาวรและดำเนินการต่าง ๆ จะได้เพิ่มขึ้นไม่เกิน 10% ซึ่งไม่พอสร้างโรงเรียนให้ดีได้ทุกโรงเรียนและยังปรากฏว่าจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาลดลงเรื่อย ๆ

สุกัญญา นิธิังกร (อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526 : 157 - 158) ได้วิจัยเรื่อง "การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาในระดับต่าง ๆ" พบว่าปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหาด้านปริมาณครู อาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียน การจัดสรรงบประมาณ ระบบการคลัง เน้นการควบคุมอำนาจส่วนกลางมากเกินไป โน้มเอียงให้งบประมาณแก่จังหวัดที่มีเศรษฐกิจดีมากกว่าจังหวัดที่ด้อย มีปัญหาเรื่องการรวบรวมข้อมูลไม่เป็นระบบ จัดงบประมาณไม่สัมพันธ์กับจำนวนโรงเรียนมากกว่าคำนึงถึงผลผลิตรายหัวของจำนวนนักเรียนในจังหวัดทำให้ขาดแคลนความเสมอภาคในระดับจังหวัดอย่างมาก

2.4 ปัญหาความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

2.4.1 ปัญหาความแตกต่างในคุณภาพของสถานศึกษา โดยเฉพาะระหว่างสถานศึกษาในเมืองและชนบท โรงเรียนที่มีคุณภาพดีมักอยู่ในเมืองและผู้เข้าศึกษาได้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางการเรียนและฐานะ เศรษฐกิจดี และส่วนใหญ่ผู้ที่ด้อยกว่าในฐานะทางเศรษฐกิจ

และสังคมจึงต้อง เข้าศึกษาในโรงเรียนที่ด้อยกว่าในคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาในคุณภาพที่แตกต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2529 : 19)

ทองอุฒ หงส์พันธุ์ (2530 : 74) กล่าวว่า "ปัญหาเรื่องความไม่เสมอภาคในระดับมัธยมศึกษา นั้นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของฐานะและคุณภาพของโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวโยงไปสู่ต้นตอของปัญหาการสอบคัดเลือก เข้าโรงเรียนมัธยมด้วย หากขึ้นปล่อยให้สภาพเป็นอยู่เช่นนี้ เราจะไม่สามารถพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมให้ใกล้เคียงกันได้"

2.4.2 ปัญหาความแตกต่างในฐานะผู้ปกครอง ปัญหานี้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างมาก กล่าวคือผู้ที่มีโอกาสได้รับการศึกษามากกว่าการศึกษาภาคบังคับมักจะ เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าและอยู่ในเมืองมากกว่าชนบทห่างไกล ครอบครัวที่ยากจนได้รับโอกาสเข้าศึกษาน้อยกว่าและมีคุณภาพที่ด้อยกว่าไม่สามารถสอบคัดเลือกหรือสมัครเพื่อการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาได้

สนานจิตร สุคนธ์ทรัพย์ (2528 : 13 - 14 อ้างถึงใน สมพงษ์ พลสูงเนิน, 2531 : 13) กล่าวว่า "การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาลงไปถึงระดับตำบล จากการประเมินผลตามโครงการ พบว่า โรงเรียนในชนบทและโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลกลางเมืองออกไปมักจะมีนักเรียนเข้าเรียนไม่เต็ม เป้าหมายและนักเรียนที่สมัครเข้าเรียนก็มาเรียนไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากปัญหาความยากจนทั้งที่รัฐได้มีโครงการต่าง ๆ ช่วยเหลืออยู่"

2.5 ปัญหาจากระบบบริหารและการจัดการศึกษา องค์กกรกลางในการบริหารงานของกรมสามัญศึกษายังอยู่ที่ส่วนกลาง แม้จะได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัดและคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับจังหวัด เพื่อทำหน้าที่วางแผนและงานพัฒนาการศึกษาของจังหวัด แต่อำนาจการตัดสินใจและการบริหารงานส่วนใหญ่ยังคงอยู่ส่วนกลางทำให้เกิดความล่าช้าในการบริหารงานและแก้ไขปัญหา จึงสมควรที่จะพัฒนาและกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาไปยังท้องถิ่น เพิ่มขึ้น

2.6 ปัญหาการบริหารและการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นหลักสูตรกว้าง โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจจุดหมายและหลักการของหลักสูตรดีพอ รวมทั้งไม่เข้าใจวิธีสอนแม้จะอาศัยกลุ่มโรงเรียนดำเนินงานมากขึ้นก็ตาม

สม เกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2530 : 35) กล่าวถึงจุดวิกฤตของการศึกษาไทย ในระบบระดับมัธยมศึกษาว่า "จุดวิกฤตอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่ว่าจะทุ่ม เทงบประมาณจำนวนมาก ลงไปเพื่อพัฒนาครูและจ่ายเงินมาสร้างโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ ลักเพียงใด แต่คุณภาพทางการเรียน ก็ยังคงตกต่ำไม่มีวิ้วว่าจะถึงระดับที่น่าพอใจได้ จากงานวิจัยของกรมวิชาการพบว่า มีวิชาพลานามัย วิชาเดียว เท่านั้นที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ"

3. โครงการสำคัญที่สนองนโยบายและจุด เน้นของกรมสามัญศึกษา

ในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) กรมสามัญศึกษาได้กำหนดโครงการสำคัญที่สนองนโยบายและจุด เน้นของกรมสามัญศึกษาที่จะขอ งบประมาณ 2532 ดังต่อไปนี้

3.1 โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (รายละเอียด ของโครงการนี้จะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป)

3.2 โครงการจัดที่พักในโรงเรียนให้แก่ักเรียนที่อยู่ในชนบทห่างไกล เป็นโครงการ ที่จัดตั้งขึ้น เพื่อ เพิ่ม โอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้สูงขึ้นและกระจายครอบคลุมพื้นที่ชนบท ทั่วไปและถิ่นทุรกันดารซึ่งมีอัตราการ เรียนต่อค่า เพื่อ ให้เยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ใน เขตพื้นที่ทั่วไปและในจังหวัดที่มีอัตราการ เรียนต่อ ม.1 ค่ากว่าร้อยละ 50 ได้มีโอกาสเข้าเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้น โดยจะจัดให้นักเรียนที่อยู่ห่างไกลได้มีที่พักและช่วยเหลือตนเอง ในการดำรงชีพที่โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตน เข้า เรียน โดยเฉพาะพื้นที่ในโครงการขยายโอกาส ทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

3.3 โครงการจัดสรรรับส่งนักเรียน เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระจาย โอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีอัตราการ เรียนต่อ ค่ากว่าร้อยละ 50 เป็นการรับส่งนักเรียนจากตำบลที่ไม่มีโรงเรียนมัธยมศึกษาและห่างไกล จากโรงเรียนมัธยมศึกษาเดิม เข้าเรียนในโรงเรียนที่เข้าโครงการ เป็นการลดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ ค่าโดยสารรถยนต์ของนักเรียน นอกจากนี้ยัง เป็นการประหยัดงบประมาณของรัฐ เกี่ยวกับการจัดตั้ง โรงเรียนมัธยมศึกษาใหม่

3.4 โครงการพัฒนาการบริหารงานกรมสามัญศึกษาระดับจังหวัด เป็นโครงการ สนับสนุนและส่งเสริม เพื่อให้บุคลากรด้านการวางแผนของหน่วยงานในระดับจังหวัดและระดับ

โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา จนสามารถจัดทำแผนพัฒนางานของหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บุคลากรด้านการวางแผนของหน่วยงานในระดับจังหวัดและระดับโรงเรียนมีคู่มือและเอกสารที่จำเป็นต่อการวางแผน และการจัดระบบสารสนเทศในหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้หน่วยงานระดับจังหวัดและระดับโรงเรียนมีแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการของหน่วยงานและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง

3.5 โครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท เป็นโครงการที่ส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษานอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาลมีบทบาทในการพัฒนาชนบทตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาล ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชนบทโดยร่วมมือกับโรงเรียนระดับอำเภอ - จังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาและอาชีพ รวมทั้งการแนะแนวการศึกษาและอาชีพแก่ชุมชน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้โรงเรียนจัดรูปแบบการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและกระบวนการทางการศึกษาร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

3.6 โครงการเงินทอนหมุนเวียน เพื่อให้ข้าราชการครูกรมสามัญศึกษากู้สำหรับสร้างบ้านผ่อนส่ง เป็นโครงการเพื่อให้ข้าราชการครูสังกัดกรมสามัญศึกษาได้มีบ้านหรือที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เป็นการลดงบประมาณค่าก่อสร้างบ้านพักครู ค่าบำรุงรักษาซ่อมแซมบ้านพักครู และค่าเช่าบ้านที่รัฐบาลต้องจ่ายในระยะยาว

3.7 โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารงานกรมสามัญศึกษา

3.7.1 โครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อการบริหารงานของกรมสามัญศึกษา เป็นโครงการเพื่อให้มีระบบการเก็บ การรวบรวมและการใช้ข้อมูลของกรมฯ ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อให้มีเครือข่ายข้อมูลและสารสนเทศ (Data and Information Networks) ที่ใช้ร่วมกันระหว่างงาน ฝ่าย และกองในกรม 3 เครือข่ายคือ เครือข่ายข้อมูลอาคารและสิ่งก่อสร้าง เครือข่ายข้อมูลบุคลากรและ เครือข่ายข้อมูลการเงินและงบประมาณเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของงานที่เหมาะสมจะนำ เครื่องคอมพิวเตอร์ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งงานที่ใช้เครือข่ายข้อมูล สารและสารสนเทศร่วมกันและงาน เฉพาะในหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานหรือกองภายในกรมสามัญศึกษา นอกจากนี้ยัง เป็นการ เตรียมพร้อมที่จะบริการและสนองการปฏิบัติงานของกระทรวงศึกษาธิการ

3.7.2 โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในระดับโรงเรียน เป็นโครงการ เพื่อให้มีระบบข้อมูลที่จะใช้สารสนเทศเพื่อการบริหารงานในระดับโรงเรียนให้มี

โปรแกรมสำเร็จรูป (Softwares) ที่เหมาะสมกับการประมวลผลข้อมูลของโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้และพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อประมวลผลข้อมูลโรงเรียน นอกจากนี้ยังสนับสนุนให้โรงเรียนมีเครื่องมือคอมพิวเตอร์ใช้เพื่อประมวลและบริการสารสนเทศ เพื่อการบริหารโรงเรียนอีกด้วย

4. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีเด็กอายุระหว่าง 13 - 15 ปี ประมาณ 3,675,000 คน หรือประมาณร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ เด็กในกลุ่มอายุดังกล่าวเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญและมีค่าของประเทศ เพราะเป็นวัยที่เติบโตด้วยพลังทั้งร่างกายและความคิด สามารถเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ควรได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถและมีวิจาร์ณญาณในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ทาง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

เด็กในกลุ่มอายุดังกล่าวควรได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาทุกคน การศึกษาระดับนี้ได้มีประเทศที่มี เศรษฐกิจดีหรือประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศได้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย เป็นต้น สำหรับประเทศไทยยังไม่ได้จัดเป็นการศึกษาภาคบังคับ ประชากรในกลุ่มอายุดังกล่าวนี้ไม่มีโอกาส เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ในปีการศึกษา 2526 - 2528 ทั้งประเทศเพียงร้อยละ 30 สถิติ เปรียบเทียบเป็นร้อยละของจำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้งสิ้นต่อประชากรในกลุ่มอายุย้อนหลัง 3 ปีคือ 2523, 2525 และ 2526 ของประเทศในแถบ เอเชียบางประเทศ ปรากฏว่าประเทศไทยยังจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในปริมาณน้อยมาก (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน, 2530 : 1 อ้างจาก Unesco, Statistic digest, 1983) ดังนี้

ประเทศ	ปีการศึกษา		
	2523	2525	2526
1. ญี่ปุ่น	93	95	94
2. เกาหลี	76	82	86
3. สิงคโปร์	58	65	69
4. มาเลเซีย	49	50	49
5. ไทย	29	29	30

ผลการรับนักเรียนปีที่ 1 ทั่วประเทศในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา (ปีการศึกษา 2529) กระทรวงศึกษาธิการรับนักเรียนเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในระบบโรงเรียนได้เพียง 417,408 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 40 ของนักเรียนที่จบชั้นป.6 ทั่วประเทศ จะเห็นได้ว่ามีนักเรียนที่จบชั้น ป.6 เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 60 ไม่ได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และเมื่อพิจารณาร้อยละของนักเรียนที่เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นรายจังหวัด จะมีความแตกต่างกันมาก มีหลายจังหวัดที่มีนักเรียนจบชั้น ป.6 แล้วเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงเกินร้อยละ 70 เช่น จังหวัดนนทบุรี ร้อยละ 95 จังหวัดภูเก็ต ร้อยละ 86 จังหวัดสมุทรปราการ ร้อยละ 84 เป็นต้น และมีอีกหลายจังหวัดที่มีนักเรียนจบชั้น ป.6 แล้วเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คำน้อย คือไม่ถึงร้อยละ 25 เช่น จังหวัดสุรินทร์ เพียงร้อยละ 21 จังหวัดศรีสะเกษร้อยละ 20 เป็นต้น

กรมสามัญศึกษา ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของรัฐ เป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 88 ได้พยายามรณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้สูงขึ้น โดยเฉพาะในท้องถิ่นที่ยังมีอัตราการเรียนต่อต่ำ โดยกรมได้จัดโครงการพิเศษขึ้น ดำเนินงานเพิ่มเติมในงานดำเนินการมัธยมศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) อีกจำนวน 4 โครงการ คือ

1. โครงการจัดที่พักให้แก่ นักเรียนในชนบทห่างไกลขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีละประมาณ 30 โรง
2. โครงการจัดหน่วยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้แก่ นักเรียนในชนบทห่างไกลปีละประมาณ 30 แห่ง
3. โครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 240 โรง ซึ่งได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2527
4. โครงการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ให้นักเรียนเรียนต่อมัธยมศึกษามากขึ้น

การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ ที่มีอยู่แล้วและโครงการที่กรมสามัญศึกษา จัดเพิ่มขึ้นอีก 4 โครงการนั้นจะช่วยให้ นักเรียนเข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากขึ้นก็ตาม แต่อัตราการ เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยส่วนรวมไม่สูงขึ้นตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในแผน กล่าวคืออัตราการ เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2529 ยังคงเป็นเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น

จากการสำรวจและการศึกษาวิจัย เพื่อค้นคว้าหาสาเหตุหรือ เหตุผลของการ เข้าศึกษาต่อ ในระดับมัธยมศึกษาต่ำของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ 2528 (กรมสามัญศึกษา, กองแผนงาน, 2530 : 3 - 4) ผลออกมา คล้ายคลึงกันซึ่งมีสาเหตุสำคัญสรุปได้ 5 ประการคือ

1. ความยากจนของผู้ปกครอง ผู้ปกครองไม่สามารถส่งลูกหลาน เข้าเรียนต่อใน ระดับมัธยมศึกษาได้ เพราะไม่มีเงินเสียค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือเรียน และค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่จำ เป็นต้องจ่ายในขณะที่กำลัง เรียนในระดับมัธยมศึกษา

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ห่างไกลจากบ้าน เด็กต้องเดินทางไกลแม้จะมีโรงเรียน มัธยมระดับตำบลแล้วก็ตามก็ยังไม่เพียงพอ ในบางท้องที่โรงเรียนอยู่ห่างจากบ้านมาก ผู้ปกครอง ยัง เป็นห่วงและไม่ประสงค์จะให้บุตรหลานของตน โดยเฉพาะ เด็กนักเรียนหญิงต้องท้อ โทน เบียดเสียด ขึ้นรถประจำทาง ซึ่งมีสภาพไม่สู้จะปลอดภัยนัก

3. ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานอยู่ช่วยทำงานบ้านและงานอาชีพ เพราะ เห็นว่า เป็น เด็กที่โต เพียงพอแก่การใช้งานได้แล้ว

4. ผู้ปกครองบางกลุ่มมีความคิด เห็นและค่านิยมว่า ถ้าลงทุนให้ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แล้ว เด็กจะต้องสามารถ เข้ารับราชการหรือรับจ้างในหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนได้ สภาพปัจจุบัน การ เข้าสู่ตลาดแรงงานในภาครัฐบาลและ เอกชนมีข้อจำกัดอยู่มาก ซึ่งสวนทางกันกับความมุ่งหวัง ของผู้ปกครอง และผู้ปกครองอีกจำนวนไม่น้อยที่มีความคิด เห็นว่าการศึกษาคือในระดับมัธยมศึกษา ไม่ได้มีส่วนช่วยพัฒนา เศรษฐกิจของครอบครัว จากพฤติกรรมที่ได้พบได้เห็นของเด็กบางกลุ่ม บางคน จึงมีคำกล่าว เสมอว่า เด็กที่ไม่ได้เรียนต่อสามารถ ใช้ทำงานได้ ทำนาได้ ทำสวนได้ เมื่อส่งให้เรียน ต่อจนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้วมักไม่สนใจทำงาน เหล่านี้ ปรัชญาการณที่ เกิดขึ้นกับนัก เรียนบางกลุ่ม เช่นนี้ จึงช่วย เสริม เหตุผลของผู้ปกครองที่ไม่ประสงค์จะส่งบุตรหลาน เข้า เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา

5. ปรัชญาการณอีก เรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นและผู้ปกครอง เข้าใจว่า เป็นผลจากการ เรียนต่อ มัธยมศึกษาคือ เป็น เหตุผลสำคัญให้เยาวชนทั้งถิ่นฐานบ้านช่อง เรือสวน ไร่นา อพยพเข้ามา ใน เมืองใหญ่ เพื่อ เลือหางานอื่นที่ เห็นว่าตรงกับความสามารถที่ได้เล่าเรียนมา เมื่อหางานทำ ไม่ได้ก็กลายเป็นคนว่างงาน เป็นปัญหาที่น่าห่วงใยของผู้ปกครองและรัฐบาลต่อไป

ด้วยเหตุผลนี้ กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยม ศึกษาตอนต้นใน เขตชนบทยากจน 38 จังหวัด จำนวน 235 โรงเรียน โดยดำเนินการตามโครงการ

ตั้งแต่ปีการศึกษา 2530 เป็นต้นไป คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือและลงมติเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ เสนอ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2530

จากรายงานผลการรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการและโรงเรียนข้างเคียง ในปีการศึกษา 2530 ตามหนังสือกองแผนงาน กรมสามัญศึกษาที่ ผศ 53/30 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม 2530 ปราบกฏผลการวิเคราะห์ดังนี้

1. แนวโน้มการรับนักเรียนชั้น ม.1 ของโรงเรียนในโครงการ จำนวน 235 โรงเรียน ปีการศึกษา 2530 รับผิดชอบ 28,290 คน คิดเป็นร้อยละ 97 ของแผนฯ และได้เพิ่มจากปี 2529 จำนวน 7,208 คนหรือร้อยละ 34 จึงสามารถสรุปได้ว่า โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขต 38 จังหวัดมีผลทำให้การรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการเพิ่มมากขึ้น

2. แนวโน้มการรับนักเรียนชั้น ม.1 ของโรงเรียนข้างเคียง จำนวน 245 โรงเรียน ปีการศึกษา 2530 รับผิดชอบ 54,338 คน ลดลงจากปี 2529 จำนวน 1,994 คนหรือร้อยละ 4 ส่วนในปี 2529 รับผิดชอบลดลงจากปี 2528 ร้อยละ 10 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในปี 2530 โรงเรียนข้างเคียงรับนักเรียนได้ลดลงในอัตราที่เพิ่มขึ้น

3. ผลกระทบการรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการมีผลต่อการรับนักเรียนของโรงเรียนข้างเคียง จากเกณฑ์ที่กำหนดและผลการวิเคราะห์แนวโน้มการรับนักเรียนชั้น ม.1 ของโรงเรียนในโครงการและโรงเรียนข้างเคียงสามารถวิเคราะห์สรุปได้ว่า การรับนักเรียนของโรงเรียนในโครงการไม่มีผลกระทบต่อการรับนักเรียนของโรงเรียนข้างเคียง

กรมสามัญศึกษาจึงได้จัดทำโครงการต่อเนื่องไปจนหมดช่วงแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมระยะที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534) เสนอเป็นโครงการสนองแนวทางการขยายการศึกษาโดยวิธีไม่บังคับ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือและลงมติเห็นชอบตาม เสนอ

โครงการนี้มี เนื้อหาสาระที่สำคัญ (กรมสามัญศึกษา, 2530 : 3 - 9) ดังนี้

โครงการนี้มุ่งสนองนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการ

1. ขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเฉพาะในเขตชนบท ยากจนตามนโยบายและแผนของกระทรวงศึกษาธิการ

2. เตรียมการขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ในแผนพัฒนาการศึกษา
ระยะที่ 7 และ 8 ต่อไป

3. ลดปัญหาการว่างงาน ความยากจนและการมีหนี้สินของคนในชนบท

4. แก้ปัญหาการอพยพย้ายถิ่นฐานจากชนบทเข้ามาในเมือง

5. ยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชากรในชนบท

วัตถุประสงค์และ เป้าหมายของโครงการ

1. ให้เด็กจบ ป.6 ในเขตชนบทเรียนต่อ ม.1 มีจำนวนสูงขึ้นเป็นร้อยละ 30
ในปีการศึกษา 2534

2. ลดค่าใช้จ่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ โดยไม่ต้อง
ชำระเงินบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือแบบเรียนและลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ

3. นักเรียนสามารถเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนใกล้บ้านในระยะทางไม่เกิน
10 กิโลเมตร หรือมีความสะดวกในการเดินทาง

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยเหลืองานบ้านและการประกอบอาชีพของผู้ปกครอง
ในช่วงเวลาครึ่งวันหรือในเวลาว่างในการทำงานอาชีพของผู้ปกครอง

5. ให้นักเรียนมีงานทำ สามารถประกอบอาชีพตามสภาพทรัพยากรของท้องถิ่น
โดยเฉพาะงานอาชีพตามแนวทางอาชีพของพ่อแม่ผู้ปกครอง

หลักการที่จะทำให้การศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีปริมาณสูงขึ้น

1. ต้องได้รับความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างบุคลากรหลักของกระทรวง
ศึกษาธิการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

2. ต้องได้รับการประสานงานและความร่วมมือกันระหว่างการศึกษาในระบบ
โรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน

3. กำหนดให้โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระดับตำบลใน เขตชนบทมีการบริหาร
หลักสูตรเป็น 2 โปรแกรมคือ โปรแกรมในรูปแบบโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่งโดยจัด
สอนวิชาสามัญ เคมีตามหลักสูตร เพียงครึ่งวัน ส่วนอีกครึ่งวันให้เรียนวิชาอาชีพหรือไปฝึกหรือช่วย
การประกอบอาชีพของบิดามารดาหรืออาจจัด เวลาเรียนตามความ เหมาะสมกับฤดูกาลในการประกอบ
อาชีพของบิดามารดาผู้ปกครอง

4. ลักษณะวิชาอาชีพ เน้นหนักในลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ
 - 4.1 อาชีพตามแนวทางอาชีพของผู้ปกครอง
 - 4.2 อาชีพต่าง ๆ ที่มีทรัพยากรและวิทยาการในท้องถิ่น เกื้อหนุน
 - 4.3 อาชีพต่าง ๆ ตามความต้องการและความเป็นไปได้ของชุมชน
 - 4.4 อาชีพต่าง ๆ ที่ดำเนินการในฐานะ เป็นเครือข่ายของหน่วยผลิตใหญ่
 5. ส่งเสริมให้ใช้วิทยาการท้องถิ่น เข้าช่วยครูในการสอนวิชาอาชีพทั้งในโรงเรียน และการฝึกอาชีพในสถานประกอบการของวิทยากรนั้น
 6. ช่วยเหลือผู้ปกครองนักเรียนลดค่าใช้จ่ายในการเรียนของเด็ก ไม่ต้องชำระ เงินบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือและลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ
 7. การบริหารงาน ใช้โครงสร้างการบริหารงานที่มีอยู่แล้วในปัจจุบันคือ
 - 7.1 อนุกรรมการการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมจังหวัด
 - 7.2 คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.)
 - 7.3 คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด
- ทั้งนี้จะต้องประสานงานและร่วมมือกับคณะกรรมการ องค์กรและหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและ เอกชนอีกด้วย
8. โครงการนี้ต้องได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้เป็นโครงการ เพิ่ม เติมขึ้นใน แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ของกรมสามัญศึกษา และกรมสามัญศึกษาจะต้องตั้งงบประมาณ เพื่อดำเนินงานตามโครงการนี้โดยเฉพาะ
 9. กลุ่มเป้าหมายในโครงการคือ โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นใน เขตชนบทยากจน ระดับตำบล จำนวน 235 โรงเรียน และโรงเรียนที่คาดว่าจะจัดตั้งขึ้นใหม่ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 โดยแบ่งเป็น 4 ระยะดังนี้
 - ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ 2530 จะครอบคลุม เป้าหมายนักเรียนชั้น ม.1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นระดับตำบลใน เขตพื้นที่เป้าหมาย ชนบทยากจน 38 จังหวัด
 - ระยะที่ 2 ปีงบประมาณ 2531 จะครอบคลุมเป้าหมายนักเรียนชั้น ม.1 และ ม.2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป้าหมายเดิม

ระยะที่ 3 ปีงบประมาณ 2532 จะครอบคลุม เป้าหมายนักเรียนชั้น ม.1, ม.2 และ ม.3 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เป้าหมายเดิม

ระยะที่ 4 ปีงบประมาณ 2533 - 2534 เป็นช่วงเวลาของการติดตาม ประเมินผลโครงการและรายงาน

10. เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในโครงการนี้ จะต้อง ผนวกด้วยมาตรการต่าง ๆ เพื่อเสริมการขยายโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน เป็นต้นว่า

- 10.1 ร่วมมือกับโรงเรียนประถมศึกษาจัดชั้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้ อาคาร สถานที่ บุคลากรของโรงเรียนประถมศึกษา
- 10.2 จัดที่พักในโรงเรียนให้แก่นักเรียนในชนบทห่างไกล
- 10.3 ส่งเสริมโครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องให้มีส่วนช่วยการดำเนินงาน ของโครงการนี้

วิธีการดำเนินงานตามโครงการ

1. กรมสามัญศึกษา เขียนโครงการนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติ พร้อมทั้งจัดทำ แนวทางบริหารโครงการ คู่มือการบริหารหลักสูตรและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ตามโครงการ
2. จัดประชุมชี้แจงบุคลากรหลักที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการดำเนินงาน
3. จัดให้มีการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนและดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ใน การขยายโอกาสทางการศึกษา เช่น การจัดตั้งโรงเรียนใหม่ การขยายชั้นเรียนมัธยมศึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา การจัดที่พักในโรงเรียน โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง
4. จัดให้มีการสำรวจทรัพยากรและวิทยาการท้องถิ่นและดำเนินการพัฒนาหลักสูตร วิชาอาชีพท้องถิ่น
5. เြงรัดและสนับสนุนส่งเสริมให้คณะกรรมการการศึกษา ศาสนาและศิลปะ วัฒนธรรมจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด คณะกรรมการสามัญศึกษาจังหวัด เป็นกำลังสำคัญ ในการดำเนินงาน พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ในและนอก กระทรวงศึกษาธิการทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันช่วยเหลือสนับสนุนงานตามโครงการ
6. กรมสามัญศึกษาจัดทำแบบเรียนสำเร็จรูป สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ทั้งวิชาสามัญและวิชาอาชีพให้แก่โรงเรียนในกลุ่ม เป้าหมายพร้อมทั้งจัดหางบประมาณ ในการดำเนินงาน

7. โรงเรียนในกลุ่ม เป้าหมายประชาสัมพันธ์และประสานงาน เพื่อการรับนักเรียน เข้าเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พร้อมทั้งกำหนดแผนและโครงการในชั้นปฏิบัติการโดยเฉพาะ ในเรื่องการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่น

8. จัดให้มีการสัมมนา ผูกอบรมผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์และศึกษานิเทศก์ เพื่อให้ร่วมมือกันดำเนินงานตามโครงการ

9. จัดให้มีการรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคเป็นระยะ

10. จัดให้มีการประเมินผลด้านการบริหารของโรงเรียนและท้องถิ่นในช่วงก่อน การดำเนินงานโครงการ และจัดให้มีการประเมินผลระหว่างและหลังจากการดำเนินงานตาม โครงการเป็นระยะ ๆ ทั้งในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลที่ได้รับ

11. จัดให้มีกระบวนการทางด้านติดตามผล นิเทศ ส่งเสริมยกย่อง เชิดชูผลงานดีเด่น เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและแบบอย่างที่ดีในการดำเนินงาน

12. จัดให้มีการประชุมสัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและ เอกชนภายหลัง การดำเนินงานตามโครงการ เป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นการแก้ปัญหา การพัฒนางานและการร่วมมือกัน ในการดำเนินงานตามโครงการ

13. จัดให้มีการประเมินผลกระทบจากการดำเนินงานตามโครงการในเรื่องการอาชีพ เศรษฐกิจ การใช้แรงงานเยาวชน คุณธรรม จริยธรรม การสาธารณสุข รวมทั้งเจตคติต่อ การศึกษาของประชาชน

14. จัดทำสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อเสนอแนะกระทรวงศึกษาธิการและรัฐบาลใน การขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี ในปี พ.ศ.2534

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
มาตรการสำคัญที่จะต้องดำเนินการตามโครงการ (กรมสามัญศึกษา, 2531 : 4 - 5)

1. มาตรการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานโครงการ

1.1 จัดให้มีการทำแผนงาน แผนปฏิบัติงานทั้งในระดับกรม จังหวัด และระดับ โรงเรียน พร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบงาน

1.2 จัดให้มีโรงเรียนแม่แบบและส่งเสริมยกย่อง เชิดชู เกียรติผลงานดีเด่น และ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของโรงเรียนในโครงการ

1.3 ดำเนินการขยายปริมาณโรงเรียนในโครงการตามมติคณะรัฐมนตรี

2. มาตรการลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
 - 2.1 ยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา
 - 2.2 จัดหาหนังสือให้ยืม เรียน
 - 2.3 ส่งเสริมการจัดที่พักในโรงเรียน
 - 2.4 จัดหน่วยเรียนโดยประสานงานกับโรงเรียนประถมศึกษาจัดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนประถมศึกษา
 - 2.5 จัดตั้งสาขาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องที่ที่เหมาะสม เพื่อเตรียมการเปิดเป็นโรงเรียนใหม่
 - 2.6 ลดค่าใช้จ่ายในด้านกิจกรรมต่าง ๆ
3. มาตรการส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองและครอบครัว
 - 3.1 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านอาหารและน้ำ
 - 3.2 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านเครื่องนุ่งห่มและเครื่องมือเครื่องใช้
 - 3.3 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการพัฒนาบ้าน
 - 3.4 จัดกิจกรรมการศึกษาส่งเสริมให้นักเรียนช่วยตนเองในด้านการป้องกันโรคภัยและการใช้สมุนไพร
 - 3.5 ส่งเสริมการสอนวิชาอาชีพท้องถิ่นให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน
 - 3.6 ส่งเสริมการจัดการศึกษาแบบกึ่งระบบโรงเรียนให้กับนักเรียนที่ไม่สามารถมาโรงเรียนได้เต็มเวลาตามหลักสูตร โดยจัดให้เรียนด้วยตนเองที่บ้านและปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ปกครองที่บ้าน รวมทั้งการฝึกและประกอบอาชีพท้องถิ่นตามโครงการที่ได้กำหนดขึ้น
 - 3.7 สร้างความสัมพันธ์ในการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการศึกษากับกระบวนการการศึกษานอกโรงเรียน
 - 3.8 ส่งเสริมให้มีการร่วมมือประสานงานและได้รับความช่วยเหลือจากบุคลากรและหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน
4. มาตรการส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน
 - 4.1 จัดให้มีการผลิตสื่อบทเรียนสำเร็จรูปและส่งเสริมการใช้บทเรียนสำเร็จรูปเสริมการเรียนของนักเรียน

4.2 ส่งเสริมงานโครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องให้โรงเรียนที่ช่วยเหลือ
ในด้านวิชาการ การเรียนการสอน ฯลฯ

5. มาตรการส่งเสริมการศึกษา เพื่อพัฒนาชุมชน

5.1 ส่งเสริมโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท
ด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียนโครงการ เป็นศูนย์ประสานงานและร่วมมือ
กับองค์การพัฒนาชุมชนในระดับตำบลตามโครงสร้างการพัฒนาชนบทของ
กชช.

5.2 ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนและที่สาธารณะ

5. แนวคิด เกี่ยวกับการขยายการศึกษาภาคบังคับ

เนื่องจากโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เกี่ยวข้องกับ
การขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดเบ
เป้าหมายในแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 6 (พ.ศ.2530 - 2534)
ไว้ชัดเจนคือ "นักเรียนที่จบ ป.6 ได้เรียนต่อชั้น ม.1 ประมาณร้อยละ 65 - 70 ทั้งนี้เพื่อ
เป็นการเตรียมการจัดการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปีในโอกาสต่อไป" (ประมวล เสนาฤทธิ,
2528 : 8)

ประเด็น เรื่องการขยายการศึกษาภาคบังคับนี้มีผู้ให้ทัศนะไว้หลายท่านคือ

ก๊อ สวัสดิพิพาณิชย์ และคณะ (2524 : 3 - 4) เสนอว่า "การจัดการมัธยมศึกษา
ตอนต้นควรจะเป็นการศึกษาที่ทุกคนมีโอกาสได้เรียน เป็นการศึกษาสากล (Universal
Educational) การจัดการศึกษาในอนาคตควรจัดให้ประชาชนทุกคนอยู่ในระบบโรงเรียน
อย่างน้อยจนถึง 15 ปีบริบูรณ์ หรือจนจบมัธยมศึกษาตอนต้น"

วิบูลย์ลักษณ์ ทองเชื้อ และ มนตรี มีลำไย (2524 : 27) ได้เสนอมาตรการ
การศึกษาในทศวรรษหน้าว่า "ควรเพิ่มการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี"

จากผลการวิจัยซึ่งสำรวจความเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและครู
ปฏิบัติการสอน พบว่า "ทุกกลุ่มมีความเห็นโดยทั่วไปว่าควรขยายการศึกษาภาคบังคับออกไป เป็น

9 ปี ด้วยเหตุผลว่าจบเพียงประถมศึกษาในปัจจุบันยังประกอบอาชีพไม่ได้และเป็นการยกระดับการศึกษาของชาติด้วย” (ชนิดา รักษ์พลเมือง และคณะ, 2527 : 334)

หวน พินธุพันธ์ (2530 : 17) กล่าวว่า “เป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะบังคับให้เด็กเรียนต่อจาก 6 ปีเป็น 9 ปี เพราะว่าเท่าที่ผ่านมามีเด็กจบ ป.6 แล้วเรียนต่อ ม.1 ยังไม่ถึงร้อยละ 50 เนื่องจากพ่อแม่ผู้ปกครองไม่สามารถให้บุตรหลานของคนเรียนต่อ ม.1 ได้.. ทั้งยังไม่แน่ใจว่า เมื่อบุตรหลานของคนเรียนต่อ ม.1 และจบ ม.3 แล้วจะช่วยแก้ปัญหาความยากจนของครอบครัวได้...จึงยังไม่ควรขยายการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปีเป็น 9 ปี ในตอนนี้”

ระพี สาคริก (2530 : 15) กล่าวว่า “ก่อนกล่าวถึงการศึกษาภาคบังคับกับภาวะปัญหาของสังคมไทย เราต้องทบทวนความเข้าใจที่มีต่อการศึกษาประการหนึ่ง การบังคับคนกับสิ่งที่เป็น เหตุและผลประการหนึ่ง และภาวะที่เป็นปัญหาที่สังคมไทยเผชิญอยู่ในปัจจุบันอีกประการหนึ่ง” และได้ขยายความเพิ่มเติมว่า การทำให้คนคิดเลขเก่ง เขียนหนังสือและอ่านหนังสือคล่องและอยู่ในโรงเรียนมากขึ้นไม่ใช่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ทำให้สังคมไทยดีขึ้น เสมอไป ไม่ควรบังคับหรือยึด ยึดสิ่งที่อยู่ภายนอกให้แก่คนด้วยอำนาจ

ประเวศ วะสี (2530 : 30 - 31) กล่าวว่า

...การศึกษาภาคบังคับที่มีอยู่แล้วมัน เป็นอย่างไร... มันก่อปัญหาให้สังคม แล้วเรายังไปยึดคือ ขยายของที่มีปัญหาอยู่แล้ว มันก็เห็นชัดเจนว่า มันไปต่อยอดเพิ่มปัญหานั้นขึ้นอีก... มันทั้งทำลายและทำร้ายประชาชน ทำให้เราสิ้นเนื้อประดาตัว ครอบครัวแตกแยก ฝั่งตนเองไม่ได้ทางเศรษฐกิจ การศึกษาไม่ได้ไปช่วยแก้แค้นอาจซ้ำ เดิม เข้าไปอีกด้วย...แต่เรายังบังคับ เขาว่าต้องศึกษา มันไปมัดมือชก มันควรไปทำให้เขาเห็นดี ให้เขาเลือก ให้เขาอยาก...ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยเลย ควรจะปรับปรุงเสียก่อนให้มันดี ให้มันเหมาะ ไม่ต้องบังคับหรือ คนจะชอบ ชอบไปตลอดชีวิต

จะเห็นว่าการขยายการศึกษาภาคบังคับนั้นมิใช่ให้ความเห็นแตกต่างกันไป แต่อาจจะยังไม่เกิดขึ้นในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะนี้ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจึง เป็นโครงการปรับปรุงและขยายโอกาสทางการศึกษาอีกขั้นหนึ่งโดยวิธีการไม่บังคับ

6. รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ความเป็นมา

คณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2531 ได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531 : 1 - 11) สรุปได้ว่า รัฐควรขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยวิธีการไม่บังคับ เนื่องจากเป็นวิธีการที่แสดงออกถึงเจตนารมณ์ของรัฐในการที่จะยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนให้สูงขึ้นถึงระดับที่ระบุไว้ บนพื้นฐานของการคงไว้ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการตัดสินใจส่งหรือไม่ส่งบุตรหลานของตน เข้ารับการศึกษา โดยมีแนวทางในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ในระยะเวลา 5 ปี นับแต่ปีงบประมาณ 2532 นี้ รัฐไม่ควรประกาศขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่ควรเร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในรูปแบบและด้านมาตรการต่าง ๆ ตามแนวทางปฏิบัติของวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยวิธีไม่บังคับไปก่อนเป็นเวลา 5 ปี โดยมีหลักการและมาตรการดำเนินงาน
2. ระหว่างช่วงระยะเวลา 5 ปี ที่ดำเนินการเร่งขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยวิธีไม่บังคับนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละปี พร้อมทั้งปรับปรุงการดำเนินงานและหารูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนในวัยเรียนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

การดำเนินการหารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการดำเนินการหารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กและเยาวชนในวัยเรียนได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาหารูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อทำหน้าที่ศึกษาหาแนวทางตลอดจนรูปแบบและวิธีการในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้จบชั้น ป.6 ให้ได้ เข้ารับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

คณะอนุกรรมการพิจารณาหารูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้จัดสัมมนาเรื่องรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เมื่อวันที่ 3 - 5 พฤศจิกายน 2531 ณ โรงแรมพญาพาเลซ เมืองพญา จังหวัดชลบุรี ได้พิจารณา เสนอรูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับผู้ที่ยังชั้น ป.6 ให้ได้รับการศึกษาถึงขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึงการศึกษาที่ทุกคนควรจะได้รับการศึกษาเพื่อให้ความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต รวมทั้งการดำรงตนเป็นพลเมืองดี และมีพื้นฐานในการที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมหรือศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปได้

2. หลักการในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 ยึดหลักการสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งฐานะของครอบครัวและสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ แต่ในขณะเดียวกันจะต้องมีส่วนที่ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ และสมรรถภาพพื้นฐาน (Basic Competencies) อย่างเดียวกันในฐานะที่เป็นคนไทยไม่ว่าจะเรียนอยู่ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ที่ส่วนไหนของประเทศก็ตาม

2.2 สาระของการศึกษาขั้นพื้นฐานมีลักษณะผสมผสานอย่างใกล้ชิดส่วนระหว่างวิชาการ วิชาชีพและวิชาสมรรถภาพพื้นฐาน อันจะทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการศึกษาอย่างแน่นนอนและสามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างไปจากผู้ที่ไม่ได้เรียนในระดับการศึกษาที่อย่างชัดเจน

2.3 การจัดกิจกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจาก ผู้ปกครอง สถานประกอบการ หน่วยงานทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนหรือท้องถิ่น โดยสามารถระดมทรัพยากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด

3. จุดหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 มุ่งตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคล และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาของท้องถิ่น

3.2 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถปรับตัว เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

3.3 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณภาพชีวิต สร้างสรรค์จิตใจ วัฒนธรรมอันดีงาม บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์แก่ชุมชน รวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. มูลเหตุความจำเป็นในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยม ตลอดจนด้านคุณธรรมของคนในชาติอย่างมากประกอบกับประเทศไทยกำลังพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและบริการที่ทันสมัย จะยิ่งทำให้สภาพชีวิตและสังคมของคนไทยมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ท่ามกลางอิทธิพลของเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการเพื่อปรับความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและค่านิยม สภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนปรับความรู้ความสามารถของประชาชนในชาติให้สูงขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิต ครอบครัวมีส่วนช่วยในการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมือง ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ประชากรไทยทุกคนควรจะได้รับ รัฐกำหนดไว้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้นไม่เป็นการเพียงพอ จำเป็นต้องขยายออกไปให้สูงถึงชั้นมัธยมศึกษา แต่จากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันปรากฏว่า ในปี 2530 มีเด็กและเยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วเรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) ประมาณร้อยละ 43 บางจังหวัดเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) เพียงประมาณร้อยละ 18 เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ยังมีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากไม่ได้เรียนต่อ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยเพื่อหาสาเหตุของการที่เด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนจบแล้วไม่ได้เรียนต่อพบว่ามีสาเหตุสำคัญสรุปได้ 3 ประการคือ

- 1) นักเรียนและผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2) ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อได้ และต้องการให้เด็กช่วยทำงานบ้านรวมทั้งช่วยครอบครัวหารายได้
- 3) การคมนาคมระหว่างบ้านและโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่สะดวก

5. รูปแบบและวิธีการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.1 แนวปฏิบัติในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานจากชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยวิธีไม่บังคับ และใช้ทรัพยากรจากภาครัฐภาค เอกชนและชุมชนมาสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 กลุ่มเป้าหมาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งที่จบมาก่อนแล้วและเพิ่งจบการศึกษาได้มีโอกาสเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทั้งในชุมชน เมืองและชุมชนชนบทห่างไกลจะต้องได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษ

5.3 มาตรการ

5.3.1 พัฒนาหลักสูตรและวิธีการ เรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น ให้มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนความแตกต่างระหว่าง
บุคคล

โครงสร้างของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ปรับปรุง
ควรประกอบด้วยกลุ่มวิชา 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

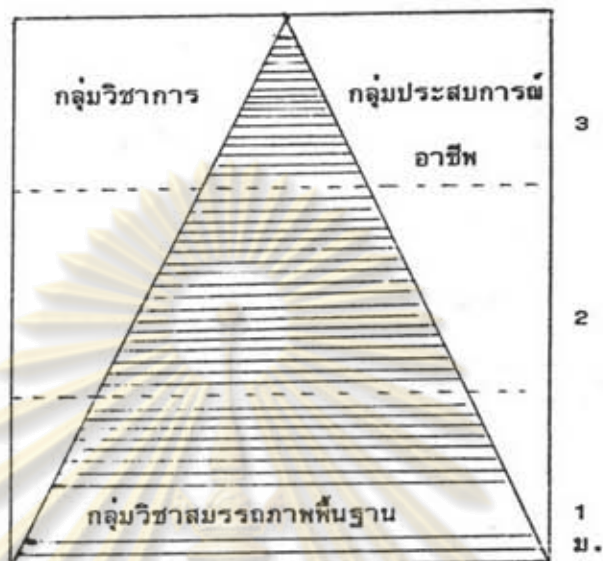
- 1) กลุ่มวิชาสมรรถภาพพื้นฐาน (Basic Competencies)
ประกอบด้วยวิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาแกน ซึ่งเป็นวิชาที่มี เนื้อหาสาระในการสร้าง เสริมให้
ผู้เรียนทุกคนได้รับการ เรียนรู้อย่าง เดียวกัน เพื่อความ เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและมีความสามารถ
ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในวิถีทางของการพัฒนาทาง เศรษฐกิจและสังคม
- 2) กลุ่มวิชาการ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะทางวิชาการ
สำหรับการศึกษาค้นคว้าระดับสูงต่อไป หรือพื้นฐานในการที่จะศึกษาหาความรู้ เพิ่ม เติม
- 3) กลุ่มประสบการณ์อาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ประสบการณ์
เกี่ยวกับอาชีพที่สามารถออกไปประกอบอาชีพของตนเอง หรือสามารถช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ
ของครอบครัวต่อไปได้

5.3.2 นำนวัตกรรมด้านการพัฒนาหลักสูตรและ เทคโนโลยีทางการศึกษา
มาใช้ในการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนให้หลากหลายและคล่องตัว

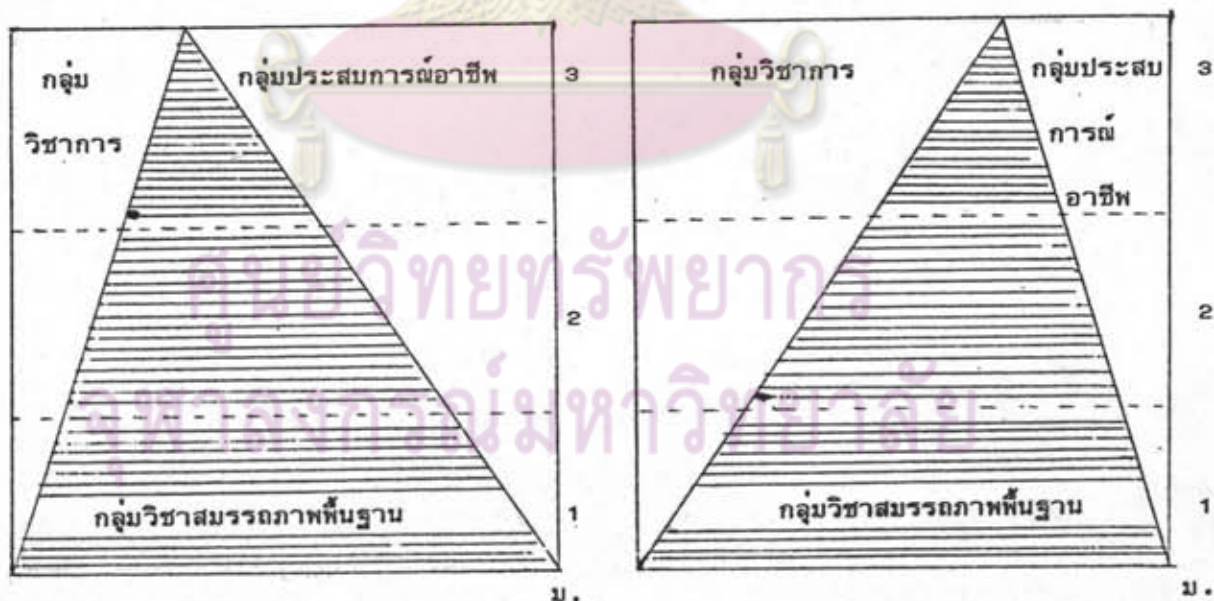
5.3.3 การจัดการ เรียนการสอน

- 1) ไม่ยึดเวลาหรือชั้นปีเป็นหลัก แต่จะยึดผลสัมฤทธิ์ใน
สมรรถภาพของผู้ เรียน เป็นหลัก
- 2) การ เรียนกลุ่มวิชาสมรรถภาพพื้นฐาน ผู้เรียนทุกคนจะต้อง
เรียนอย่าง เดียวกัน
- 3) การ เรียนกลุ่มวิชาการและกลุ่มประสบการณ์อาชีพ ผู้เรียน
สามารถ เลือก เรียนได้มากหรือน้อยตามความถนัดและความสนใจ
- 4) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
ควบคู่กันไป

แผนภูมิโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3)

รูปที่ 1 เลือกเรียนกลุ่มวิชาการและกลุ่มประสบการณ์อาชีพในสัดส่วนที่เท่ากัน

รูปที่ 2 เลือกเรียนกลุ่มประสบการณ์อาชีพ

รูปที่ 3 เลือกเรียนกลุ่มวิชาการในสัดส่วนที่มาก

ในสัดส่วนที่มาก

แหล่งข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 6

5.3.4 จัดให้มีระบบ เทียบหน่วยการ เรียนกลุ่มวิชาประสบการณ์อาชีพ ให้ผู้เรียนสามารถนำผลการทำงานอาชีพที่ปฏิบัติอยู่ที่บ้านหรือในสถานประกอบการมา เทียบ เป็น หน่วยการ เรียนได้ และสามารถถ่ายโอนหน่วยการ เรียนกันได้ระหว่างการ เรียนในสถานศึกษา สังกัด เดียวกันและต่างสังกัด รวมทั้งระหว่างในระบบและนอกระบบโรงเรียน

5.3.5 มีการพัฒนาการจัดระบบบริหารโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรและ ผู้เกี่ยวข้องของโรงเรียน มีความรู้ความ เข้าใจวิธีการดำเนินงาน และสามารถดำเนินการตาม บทบาทได้อย่างถูกต้องครบถ้วน

5.3.6 ปรับปรุงวิธีการจัดการ เรียนการสอนของครู - อาจารย์ ให้ สามารถดำเนินการจัดการ เรียนการสอนตาม โครงสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.7 พัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลได้เหมาะสมสอดคล้องกับ วิธีการจัดการ เรียนการสอนที่กำหนดไว้

5.3.8 ลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่ด้อยฐานะทาง เศรษฐกิจ โดยมีการพิจารณาให้ทุนการศึกษา การยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา การจัดบริการ สื่อการเรียน การผ่อนปรนในเรื่องการแต่งกายเครื่องแบบ การจัดหาหนังสือที่หักภาษีให้ การจัด อาหารกลางวันให้ รวมทั้งการจัดให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน

5.3.9 จัดให้มีระบบการประชาสัมพันธ์และรณรงค์ เพื่อให้ผู้ปกครองและ เด็ก เห็นความจำเป็นของการศึกษาและ เห็นประโยชน์ของการ เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

5.4 ทรัพยากรที่ใช้ดำเนินการจัดการ เรียนการสอน

ระดมทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนมาใช้ ดำเนินการจัดการ เรียนการสอนในการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.5 องค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.5.1 เรื่องการบริหารและการจัดการ

1) กระทรวงศึกษาธิการต้อง เป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ จัดทำโครงการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมอบหมายให้หน่วยงานในสังกัดที่มีหน้าที่จัด การศึกษา รับผิดชอบไปดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างกว้างขวางตามความพร้อมและ ศักยภาพของแต่ละหน่วยงาน

2) กำหนดให้องค์กรสื่อสารมวลชนของรัฐ รวมทั้งองค์กรอื่น ในชุมชน เช่น สภาตำบล ทำหน้าที่รณรงค์ โดยจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน

ในท้องถิ่น เห็นประโยชน์ของการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนให้บุตรหลานได้รับการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษามากขึ้น

3) จัดให้มีระบบการแนะแนวการศึกษาและอาชีพที่มีประสิทธิภาพ

ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียน

5.5.2 การประสานงาน

กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในสังกัดต้องทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความร่วมมือในการดำเนินงานการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) ระดับกระทรวง ระดับกรม มีการประสานงานในด้านนโยบายและสิ่งการให้หน่วยงานในสังกัดให้ความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการและกรมในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) ระดับจังหวัด หน่วยงานระดับจังหวัดรับนโยบายจากระดับกระทรวงและกรมในสังกัดแล้วให้ความร่วมมือในการดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมจังหวัด เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ

3) ระดับปฏิบัติงานหรือระดับสถานศึกษา คือโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษาผู้รับนโยบาย เกี่ยวกับการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานมาปฏิบัติให้มีการประสานงานกับสภาตำบล หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับตำบล อำเภอ

5.5.3 มุคฉากร

ต้องมีการระดมบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาค เอกชนรวมทั้งชุมชนมาช่วยในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5.5.4 งบประมาณและทรัพยากร

กระทรวงศึกษาธิการ ควรได้มีการประสานงานกับกระทรวงการคลัง เพื่อให้มีการดำเนินการปรับปรุงระเบียบการ เบิกจ่ายเงินรายได้ของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาช่วยตัวเองในการหารายได้และสามารถนำรายได้นั้นมาใช้จ่ายในการจัดการศึกษาได้อย่างคล่องตัว

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษายังมีจำนวนน้อยมาก โดยเฉพาะการดำเนินงานของสถานศึกษาเกี่ยวกับการขยายโอกาสทางการศึกษายังไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่เนื่องจากโครงการนี้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในชนบทท่ามกลาง การดำเนินงานของโรงเรียนใกล้เคียงกับโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) โรงเรียนในโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก (คปล.) และโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับตำบลโดยทั่วไป จึงมีงานวิจัยที่ใกล้เคียงกันที่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

สังัด มิตกิตติ (2525 : 61 - 68) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย" กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร ครู เกษตรกรและผู้ที่ไม่ใช่เกษตรกร พบว่า ผู้บริหาร ครู เกษตรกรและผู้ที่ไม่ใช่เกษตรกรมีความต้องการต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ ครูมีความต้องการในการให้บริการในด้านวิชาการในระดับมากที่สุด ส่วนผู้บริหาร เกษตรกร และผู้ที่ไม่ใช่เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากด้าน เศรษฐกิจและอาชีพ เกษตรกรและผู้ที่ไม่ใช่เกษตรกรมีความต้องการรับบริการจากโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับมากที่สุด ส่วนผู้บริหารและครูมีความต้องการให้บริการชุมชนในระดับมากด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านโภชนาการและอนามัย ด้านบริการช่วยเหลือกิจกรรมชุมชน ทุกกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการให้และรับบริการในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือชุมชนส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลโรงเรียน การให้บริการชุมชนไม่มีความคล่องตัว ทั้งการให้บริการโดยเฉพาะอาคารสถานที่ เพราะเป็นการบริการที่ชุมชนจะต้องมาติดต่อที่โรงเรียน ในขณะที่บริการในด้านวิชาการ สุขภาพอนามัย การช่วยเหลือชุมชนและการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมนั้นโรงเรียนสามารถออกไปบริการชุมชนได้

กิตติโชค ห้อยยี่งู (2527 : 103 - 107) ได้ทำการศึกษา "การมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท : การศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนถิ่นโอกาสวิทยา ในปี พ.ศ.2527" พบว่าในการบริการชุมชนนั้นโรงเรียนไม่สามารถจัดบริการในด้านต่าง ๆ ได้ทุกด้าน เนื่องจากโรงเรียนยังขาดการศึกษาสภาพความต้องการของประชาชนในเขตบริการของโรงเรียน ขีดจำกัดในด้านความพร้อมของโรงเรียน ระเบียบและวิธีขั้นตอนให้การสนับสนุนโรงเรียน

จากประชาชนนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วย เหลือและสนับสนุนโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากความรู้ความ เข้าใจของประชาชนและการ เปิดโอกาสของโรงเรียนยังอยู่ในวงจำกัดและวิธีการที่ทางโรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือการ เข้าไปช่วย เหลือ ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น และยังค้นพบว่าครูอาจารย์ยังไม่ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ขาดความรู้ เรื่องการพัฒนาชุมชนและยังมีการละส่วนตัวและครอบครัว จึงไม่มีเวลาในการทำงาน นอกเหนือจากหน้าที่ทำการสอน

นิยม รอดเนียม (2530 : 116 - 122) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ความต้องการ ของประชาชนในการรับบริการชุมชนและการให้การสนับสนุนโรงเรียนมัธยมศึกษา : การศึกษา เฉพาะจังหวัดศรีสะเกษ" กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่าด้านการศึกษา ประชาชนมีความต้องการค่อนข้าง มากโดย เฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดในการพัฒนา เพื่อการพึ่งตนเองของนักเรียนและประชาชน แต่เป็นที่ น่าสังเกตว่า ความต้องการศึกษาผู้ใหญ่อยู่ในลำดับสุดท้าย ด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ประชาชนมีความต้องการด้านนี้สูงสุด ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการช่วยเหลือกิจกรรมชุมชน ด้าน อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ประชาชนมีความต้องการในระดับค่อนข้างมาก ด้านศิลปวัฒนธรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการในระดับมากและค่อนข้างมาก ปัญหาและอุปสรรคในการรับบริการ ชุมชนและการสนับสนุนโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นปัญหาจากการสำรวจความต้องการของ ประชาชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ปัญหาความยากจนและความรู้ความ เข้าใจของประชาชนในการรับบริการและการให้การสนับสนุนโรงเรียน

สมพงษ์ พลสูงเนิน (2531 : ก) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาในการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่รับนักเรียนได้ต่ำกว่า เป้าหมาย" ผลการวิจัยพบว่า มี ปัญหาทุกด้าน ได้แก่กรมสามัญศึกษาไม่สามารถจัดสรรอัตราค่าจ้างครูอาจารย์ให้ตรงตามที่โรงเรียน ต้องการ โดยเฉพาะครูอาจารย์ที่สอนวิชาชีพ ขาดแคลนงบประมาณการจัดวัสดุอุปกรณ์การศึกษา จัดให้โรงเรียนล่าช้าและไม่เพียงพอ ส่วนการดำเนินงานของโรงเรียนพบว่า มีปัญหาผู้ปกครอง ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา การประเมินฐานะผู้ปกครองนักเรียน เพื่อยกเว้น เงินบำรุงการศึกษา ผู้ปกครองไม่ให้ข้อมูลที่เป็นจริงและมีจำนวนนักเรียน เพื่อยกเว้น เงินบำรุงการศึกษามีจำนวนมากกว่า ที่กำหนดไว้ หนังสือที่ให้นักเรียนยืมเรียนชำรุดสูญหาย การจัดโรงเรียนตามแผนเดิมรูปโรงเรียน รับนักเรียนได้ไม่เต็มตามที่กรมสามัญศึกษากำหนด ครูอาจารย์ไม่มีความรู้ในสาขาวิชาที่สอน

สอนมารายวิชาเกินไป โรงเรียนขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การศึกษา เช่น ไม่มีสถานประกอบการด้านวิชาชีพให้นักเรียนฝึกทักษะและชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรในการดำเนินงานของโรงเรียน

ทัศนีย์ จันทรแค้ (2528 : 160 - 169) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง "ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (รุ่นที่ 1)" โดยศึกษาในด้านสังคมสงเคราะห์ พบว่าการยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาให้แก่เด็กที่เข้าเรียน ม.1 ร้อยละ 50 ของทั้งหมดนั้น แทบทุกแห่งบอกว่าไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลน แม้จะจัดหนังสือให้ยืมเรียนทุกคน แต่ละแห่งก็ยังไม่บอกว่าจะช่วยเรื่องเสื้อผ้า เครื่องแบบและอุปกรณ์การเรียนการสอนตลอดจนขอให้ช่วยด้านอื่น ๆ อีก เช่น จัดที่พักให้ จัดอาหารกลางวัน ฯลฯ ซึ่งมากเกินกว่าที่กรมฯ จะแบกรับช่วยได้ตามความต้องการ จัดทำโครงการระดมทรัพยากรจากภาคเอกชนมาช่วยแล้วก็ยังได้ผลน้อย เนื่องจากเหตุผลหลายประการ และที่สำคัญเด็กในระดับมัธยมศึกษาเป็นเด็กโตที่พอจะช่วยตนเองได้บ้าง ผู้มีจิตศรัทธามักจะช่วยเด็กประถมศึกษามากกว่า

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2523 : 93 - 101) ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของครูใหญ่และคณะกรรมการโรงเรียนชุมชนต่อการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชน ในเขตการศึกษา 1 พบว่าการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1 มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนงบประมาณ การขาดแคลนเครื่องมือสำหรับวิชาชีพ ขาดครูที่มีความรู้ในการงานวิชาชีพ ครูผู้สอนขาดความรู้ในการปรับปรุงและใช้หลักสูตรการสอน ขาดความร่วมมือประสานงานจากหน่วยงานราชการอื่น ๆ และที่สำคัญผู้ดำเนินงานในโรงเรียนชุมชนไม่เข้าใจหลักการดำเนินงานของโรงเรียนชุมชนที่ถูกต้อง และครูส่วนใหญ่พักอยู่นอกเขตชุมชน ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เนื่องจากต้องรีบกลับบ้านหลังโรงเรียนเลิก

สุวิทย์ พรหมทา (2527 : 27) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กพื้นที่ยากจนหนาแน่น จังหวัดอุบลราชธานี" พบว่าปัญหาที่อยู่ในเกณฑ์สูงด้านบุคลากรคือ ความไม่เพียงพอของบุคลากรที่มีความสามารถ เฉพาะทางสำหรับบางหน้าที่ที่โรงเรียนต้องการ เรื่องที่พักอาศัยและภาวะเศรษฐกิจของบุคลากรสำหรับปัญหาด้านวิชาการพบว่า มีปัญหาในระดับสูงเกี่ยวกับความเพียงพอและจริงจังในการสอนซ่อม เสริมและการใช้สถานประกอบการในวิชาการงานและอาชีพในท้องถิ่น ในด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ไม่ว่าด้านทำเลที่ตั้ง

การเปิดโอกาสให้ประชาชนมาใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน การให้บุคลากรเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชน การปรับตัวและการได้รับการยอมรับนับถือมีปัญหาคือในเกณฑ์ค่า

อวิช ทันโตภาส (2521 : 85 - 88) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของโรงเรียนต่อการพัฒนาชุมชน เขตการศึกษา 12" พบว่าอุปสรรคของการปฏิบัติงานของโรงเรียนคือ ขาดความช่วยเหลือเหลือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ขาดความสามัคคีระหว่างผู้ดำเนินการ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน เข้าใจงานที่ปฏิบัติยังไม่ดีพอ ไม่มีการติดตามผลงานที่ปฏิบัติมาแล้ว ไม่มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ และที่สำคัญที่สุดคือครูและคณะกรรมการยังมีฐานะยากจน ซึ่งเป็นอุปสรรคทำให้นโยบายการดำเนินงานและปฏิบัติงานไม่สามารถ เป็นไปตาม เป้าหมายได้อย่างสมบูรณ์

สุพรรณิ สมบัติธีระ (2529 : 115) ได้ศึกษาเรื่อง "ความพึงพอใจในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาชนบท ในเขตการศึกษา 9" พบว่าครูของโรงเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก เกี่ยวกับการได้รับการยอมรับนับถือความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาและสภาพการทำงานพัฒนาชุมชน ส่วนด้านความรับผิดชอบงานพัฒนาชุมชน ลักษณะของงานพัฒนาชุมชนมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

จารุวรรณ วัฒนกุล (2526 : ง - จ) ได้ศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับตำบลที่อยู่นอกโครงการโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาชนบท" เกี่ยวกับหน้าที่ของครูและโรงเรียนในการพัฒนาชุมชน พบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ ความยากจนของประชาชน ครูไม่มีเวลา ขาดแคลนวัสดุ ขาดความสนใจจากประชาชน ครูขาดความสามารถในการสอนวิชาอาชีพ ความไม่รู้ของครูเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน

อารี ไชยราช (2523 : 106) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง "ปัญหาการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับตำบลในเขตการศึกษา 10" พบว่าเนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับตำบลส่วนใหญ่ตามหลักความเป็นจริงแล้วมีความยากลำบากและท้อถอยมากกว่าโรงเรียนระดับอำเภอและจังหวัดอยู่แล้ว ดังนั้นการที่จะชักจูงครู-อาจารย์ที่จบมาใหม่ ๆ หรือแม้จะเป็นคนเก่าที่จะโอนย้ายไปนั้นจึง เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง แต่โรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับตำบลยังมีกฎเกณฑ์ และหลักการ เช่นเดียวกับโรงเรียนมัธยมศึกษาธรรมดาเหมือนระดับอำเภอและจังหวัด มีหน้าซำ การพิจารณาความดีความชอบในระบบราชการของกระทรวงศึกษาธิการยังคงค้ำึงถึงปริมาณงานและ

และจำนวนนักเรียนและห้องเรียนเป็นหลักอยู่ น่าจะพิจารณาด้านการเสี่ยงและด้านความยากลำบากของงาน

โสภณ โสมติ (2526 : 129) ได้ทำการศึกษาและวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในเขตการศึกษา 6" พบว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรกลุ่มการทำงานและอาชีพ ด้านสถานที่ที่ใช่สอนและฝึกงานตามความเห็นโดยส่วนรวมอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งนักเรียนไปฝึกทักษะหรือปฏิบัติงานยังสถานฝึกงานอาชีพซึ่งได้แก่ แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ทั้งกลุ่มครูและกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นตรงกันว่า ยังมีการใช้สถานที่ดังกล่าวน้อยมาก

พริ้มเพรา คงอนะ (2526 : 88) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนวิชาอาชีพของท้องถิ่น ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตการศึกษา 10" พบว่า

1. สื่อการสอนตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนวิชาชีพระหว่างสาขาต่าง ๆ มีน้อย ไม่เพียงพอต่อการฝึกปฏิบัติของผู้เรียน
2. โรงเรียนขาดเงินทุนในการจัดซื้อวัสดุในการฝึกงานให้ผู้เรียน ขาดโรงฝึกงาน และขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการงานอาชีพ
3. โรงเรียนขาดครูผู้สอนวิชาอาชีพที่จบการศึกษาทางสาขาวิชาอาชีพโดยตรง

ทองขาว โคตรโยธา (2521 : 151) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 11" พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการให้บริการต่าง ๆ เช่น การแนะแนว การจัดอาหารกลางวัน น้ำดื่ม เหล่านี้แทบทุกโรงเรียนยังไม่สามารถดำเนินการได้หรือดำเนินการแล้วแต่ขาดประสิทธิภาพ

ประเสริฐ แก้วเพชร (2528 : ๑) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้" พบว่า สาเหตุตัวแปรที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

1. ตัวแปรเกี่ยวกับนักเรียน สาเหตุของตัวแปรเกี่ยวกับนักเรียนที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุดคือ ผู้ปกครองมีรายได้น้อยและผู้ปกครองมีบุตรหลายคน จึงไม่สามารถส่งเสียให้บุตรเรียนต่อไป

2. ตัวแปรเกี่ยวกับผู้ปกครอง สาเหตุของตัวแปรเกี่ยวกับผู้ปกครองที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุดคือ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีรายได้น้อยจะต้องการให้บุตรช่วยเหลือในการทำงานหารรายได้เพิ่มให้แก่ครอบครัวหรือให้ช่วยเหลืองานบ้าน บุตรจึงไม่สามารถเรียนต่อได้

3. ตัวแปรเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม สาเหตุของตัวแปรเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กับการศึกษาต่อของนักเรียนมากที่สุดคือ นักเรียนนักศึกษาที่ว่างงานหลังจากการศึกษา เป็นตัวอย่างให้นักเรียนไม่อยากเรียนต่อ และผู้ปกครองนักเรียนก็ไม่อยากส่งเสริมให้บุตรเรียนต่อ เพราะกลัวว่าเมื่อจบการศึกษาแล้วจะไม่มียานทำ และค่านิยมของชุมชนที่ไม่ส่งเสริมให้บุตรเรียนต่อ เพราะผู้ปกครองไม่เห็นประโยชน์จากการศึกษาต่อจึงไม่นิยมให้บุตรเรียนต่อ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย